

Türkiye Ve Dünyada Yer Altında Vergileme

Taxation Under Ground Turkey and The World

Bilal GÖDE *

ORCID ID : 0000-0001-8377-5909

Öz

Ekonomik gelişimin sağlanmasında en önemli kaynakların başında doğal kaynaklar gelmektedir. Madencilik doğal kaynaklardan faydalanma adına çok önemli bir dizi faaliyeti içermektedir. Madenler sanayiye gerek hammadde gerekse de enerji sağladığından bir ekonomi açısından hayati öneme sahiptir. Kendi öz kaynaklarıyla maden ihtiyacının karşılanamaması durumunda ithalat kaçınılmaz hale gelecektir. Bu açıdan her devlet imkânları ölçüsünde madencilik sektörüne yönelik politikalar uygulamaktadır. Devletin en önemli araçlarından birisi olan vergi politikası da madencilik sektörünün işleyişi ve gelişiminde çok önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de özellikle son yıllarda madencilik sektörüne yönelik olarak teşvik edici politikalar uygulanmaya başlanmış ve çeşitli teşviklerle bu sektör desteklenmektedir. Bu teşviklere ek olarak tutarlı bir madencilik politikasının oluşturulması çok önemli bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Madencilik, Maden Vergisi, Vergilendirme.
Jel Sınıflandırma Kodları : H20, H71, K34, L70.

Abstract

Natural resources are the most important source of economic development. Mining involves a number of important activities to benefit from natural resources. Mines are vital for an economy as it provides both raw materials and energy to the industry. If an economy cannot meet its mineral needs with its own resources, imports will become inevitable. In this respect, every state implements policies towards the mining sector. The tax policy, which is one of the most important tools of the state, has a very important place in the operation and development of the mining sector. As incentive policies for the mining sector, especially in recent years Turkey has been implemented and is supported by various incentives in this sector. In addition to these incentives, establishing a coherent mining policy is a very important need.

Keywords: Mining, Mining Tax, Taxation.
Jel Codes : H20, H71, K34, L70.

* Araştırma Görevlisi – İİBF Maliye Bölümü, Pamukkale Üniversitesi, bgode@pau.edu.tr

Giriş

İnsanlık tarihi incelendiğinde, yapılan mücadelelerin neredeyse tamamının yaşamın idame ettirilmesi, güvenliğin tesisi ve refahın artırılması amacıyla gerçekleştiği görülmektedir. Her toplum tarih boyunca refahını artırmak için mücadelelerde bulunmuştur. Yaşam bulgularına rastlanan ilk dönemlerde yalnızca beslenme ve barınma ihtiyaçlarını giderme adına mücadele eden insanoğlu bu ihtiyaçlarını gidermesinin ardından daha ileri hedeflere yönelmiştir. Beslenme ve barınma için toprağın üstünü kullanan insanoğlu toprağın altını ve toprağın altındaki cevherleri keşfettiğinde ise insanlık adına yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

Madenlerin insanoğlu tarafından keşfedilmesi ve işlenmeye başlaması öncelikle yaşam tarzlarında daha sonra da savaşlarında önemli bir ilerlemesine imkan sağlamıştır. Madenlerin işlenmesi ve madenlerin işleniş sürecinde farklı enerji kaynaklarının kullanılmasıyla birlikte madencilik kendi kendini geliştiren bir sektör haline de gelmiştir. Madencilik sektörünün bu denli önemli olması nedeniyle ekonomik değeri de bu denli önemli olmuştur. Madenler teknolojinin gelişmesine hem kaynaklık etmiş hem de gelişen teknolojiye etkilenmiştir. Toplumların ilerlemesinde bu denli büyük bir öneme sahip olan madenlerin gerek işletilip, geliştirilmesi gerekse de vergilendirilmesi konusunda devlete büyük roller düşmektedir.

Devlet sınırları içerisinde, yasalar tarafından kendisine verilmiş yetkiler doğrultusunda vergi toplayarak faaliyetlerini sürdüren bir yapıdır. Devlet ekonomide yaratılan her değerden vergi olarak otoritesini göstermek durumundadır. Önemli bir ekonomik büyüklüğe sahip olan madencilik sektörü de devlet tarafından vergilendirilmektedir. Devletler kendi ihtiyaçları doğrultusunda ve ekonomik yapıları çerçevesinde vergi politikalarını şekillendirmektedir. Madencilik sektörü de bundan payını almakta ve çok çeşitli şekillerde vergilendirilmeye tabi olmaktadır.

2. Madencilik ve Türkiye’de madenciliğin durumu

Madencilik sektörü yer altındaki doğal kaynakların çıkarılarak ekonominin kullanımına sunulmasını sağlayan bir sektördür. Bu açıdan sektörün önemli riskleri mevcuttur. Bu risklerin başında maden yatağının tespiti için gereken maliyetler ve yatağın tespitinden sonra çıkarılan ürünün kalitesidir. Eğer ürün kalitesi beklenenin altında çıkarsa bu durum maden işletmesi sahibi açısından çok büyük kayıplara neden olabilecektir. Bu açıdan devletler madencilik faaliyetlerine çeşitli hukuki ve maddi destekler sağlayarak sektörün riskini azaltmaya çalışmaktadır.

Madencilik döngüsü temel olarak 4 aşamadan oluşmaktadır (Conrad ve Shalizi, 1988:20-22) :

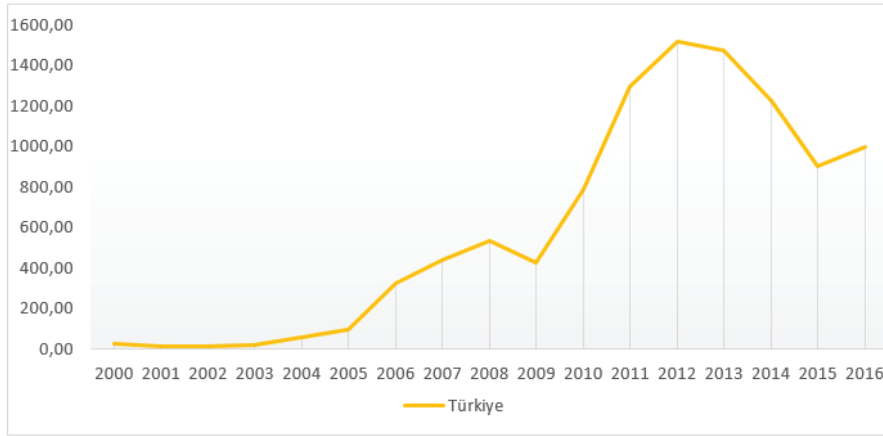
- Keşif: Keşif faaliyeti genellikle 2 bölümden oluşmaktadır. Öncelikle geniş alanların taranması ve arkasından madenin bulunduğu kısmın daha detaylı şekilde sondaj ve örnekleme yoluyla tespit edildiği aşamadır.
- Planlama: Bu aşamada kaynağın tahmini değeri hesaplanarak üretim için gereken finansal ve teknik kaynaklar hesaplanır. Kullanılacak olan yöntem belirlenerek kurulum aşamasının hazırlıkları yapılır.
- Çıkarma: Maden yatağı işletilmeye başlanır ve mineral çıkarımına başlanır. İşletmenin ekonomik değer üretmeye başlanır.

- İşleme: Mineralin çıkarım sonrası işlenmesi ve çevre pazarlara nakledilmesi aşamasıdır.

Anadolu coğrafyasında madencilik tarihi milattan önceye kadar gitmektedir. Anadolu'da saf bakır M.Ö. 7000'li yıllarda, tunç ise M.Ö. 12000-3000 yılları arasında yaygın şekilde kullanılmıştır. Daha sonraları Anadolu'da yaşamış pek çok medeniyet madencilik faaliyetini yürütmüş, Lidyalılar M.Ö. 650-550 yılları arasında pek çok maden yatağını işleterek metal para basarak bu paraları kullanmıştır. Roma İmparatorluğu, Selçuklu Devletleri dönemlerinde de çok büyük önem verilen madencilik Osmanlıda da büyük ihtimam görmüş ve devlet tarafından desteklenmiştir.

16 yüzyılın ikinci yarısında tuz madenleri iltizamlarından Osmanlı Devleti'nin kasasına giren para 6 milyon akçanın üzerinde idi. Kıymetli madenlere olan talebin gün geçtikçe artması sebebiyle yeni ocaklar açılmıştır. 14. Yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı'nın Sırbistan ve Bosna'nın maden bölgeleri olan Morava ve Drina vadilerinde Osmanlı fetihlerinin temel amaçlarından birisi maden sahalarına hâkim olmaktı. II Murad kıymetli madenlerin İtalya'ya ihracını yasaklamıştır. Fatih Sultan Mehmet dönemi Osmanlı madenciliğinin en önemli gelişme dönemlerindedir. Osmanlı'nın klasik döneminde madencilik sıkı devlet kontrolündeydi ve iltizam usulüyle işletilirdi. Devlet madenciliğe özel önem vermektedir (İnalçık, 2017:243).

Yeni cumhuriyet açısından da madenler çok hayati bir öneme sahipti ve ilk olarak bu konu İzmir İktisat Kongresinde ele alınmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında madencilik faaliyetleri daha çok devlet eliyle gerçekleştirilmiştir. Yabancıların elinde olan maden sahaları millileştirilerek devlet tarafından üretime geçilmiştir. Bu dönemin en önemli aktörü olarak Etibank karşımıza çıkmaktadır (Tamzok, 2005:6-7).

Kaynak: Worldbank Enerji ve Madencilik İstatistikleri, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.ADJ.DMIN.CD?view=chart>, (Erişim Tarihi: 10.06.2018).

Grafik 1. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Maden Tüketimi (Milyon Dolar)

Madenler bir ekonominin gelişmesinde temel faktörlerden birisini oluşturmaktadır. İmalat sanayisinin kurulması ve üretim yapılabilmesi adına da madenlerin önemi üst düzeydedir. Türkiye'nin 2000-2016 yılları arasındaki maden tüketimi grafiğine bakıldığında özellikle 2005-2012 arasında çok hızlı bir

büyümenin gerçekleştiği görülmektedir. 2008-2009 döneminde ufak çaplı bir düşüş gözlemlenmiş olsa da o dönemde meydana gelen küresel kriz bu düşüşün sorumlusu olarak karşımıza çıkmaktadır. 2013 ve sonrasında ortaya çıkan siyasi krizler dolayısıyla dolar kurunun yükselmesi ile parasal bazda maden tüketiminde ciddi bir azalma gözükse de reel anlamda düşüş miktarı çok yüksek değildir.

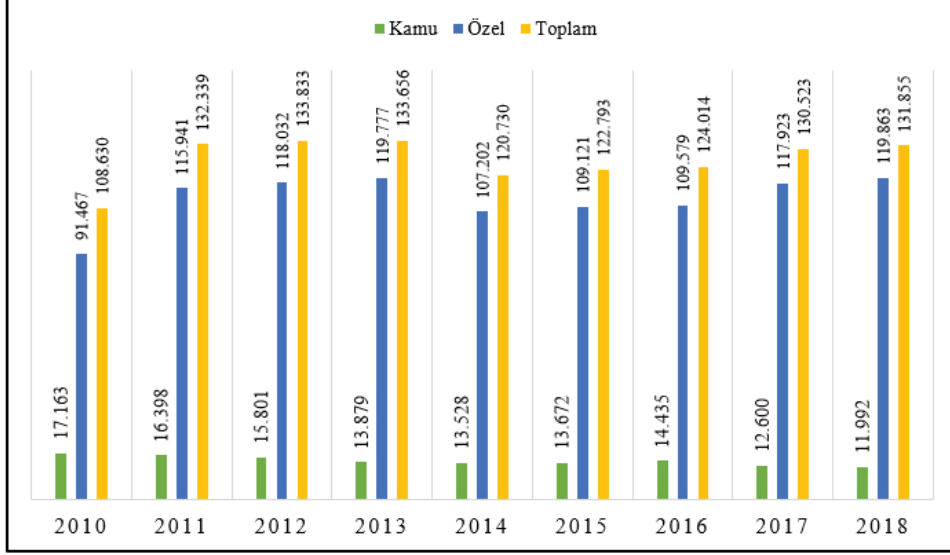
Maden üretiminin maliyeti de her türlü ekonomik faaliyette olduğu gibi önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyadaki emsallerinden daha düşük maliyetle çıkarılıp kullanıma hazır hale getirilen bir madenin karlılığı da yüksek olacaktır. Bu da sektörün güçlenip atılım yapmasına ve dolayısıyla ülke ekonomisine olan katkısının artmasına zemin hazırlayacaktır.

Tablo 1. Türkiye’de Madencilik Sektörünün Gsyh İçindeki Payı

Yıl	Türkiye Geneli		Madencilik Sektörü			
	Cari Fiyatlarla Gsyh (Milyon TL)	Cari Fiyatlarla Gsyh (Milyon \$)	Madencilik ve Taşocakçılığı (Milyon TL)	Madencilik ve Taşocakçılığı (Milyon \$)	Artış Oranı (TL-%)	Sektör Payı (GSYH-%)
2017	3.106.537	851.490	27.068	7.180	10,7	0,90
2016	2.608.526	862.746	21.369	7.068	11	0,82
2015	2.338.647	861.879	19.255	7.096	-0,8	0,82
2014	2.044.466	934.855	19.410	8.875	-0,1	0,95
2013	1.809.713	950.351	19.420	10.198	13,5	1,07
2012	1.569.672	871.123	17.117	9.500	9,3	1,09
2011	1.394.477	831.691	15.654	9.336	24,3	1,12
2010	1.160.014	772.367	12.594	8.385	12,6	1,09

Kaynak: Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, http://www.mapeg.gov.tr/maden_istatistik.aspx, (Erişim Tarihi: 14.01.2019).

Tablo 1’de madencilik sektörünün 2010-2017 yılları arasındaki ekonomik büyüklüğü ve bu büyüklüğün GSYH içerisindeki payı verilmiştir. Madencilik sektörü yerel para cinsinden hacim kazanırken dolar cinsinden hacim kaybetmiştir. Dönem başında sektörün hacmi 12,5 milyar lira dolaylarında iken dönem sonunda 27 milyar seviyesine yükselmiştir. 2017 yılına gelindiğinde lira cinsinden yaklaşık %116’lık bir artış meydana gelmiştir. Dolar cinsinden bakıldığında ise dönem başında 8,3 milyar dolarlık bir ekonomik değer söz konusu iken dönem sonunda bu miktar 7,1 milyar dolara gerilemiştir. Yerel para cinsinde artış gözlenmesine rağmen kur farkı sebebiyle dolar cinsinden bir azalma gerçekleşmiştir.

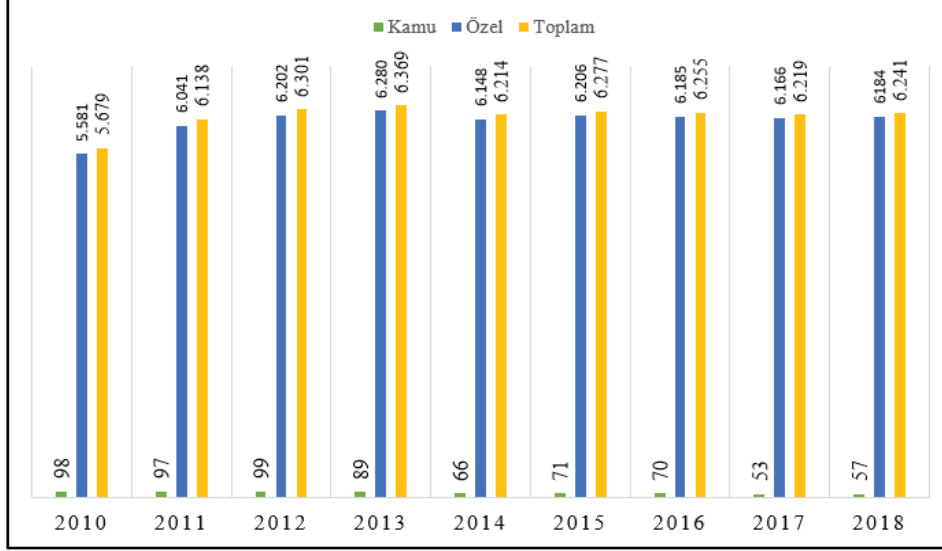

Kaynak: Maden Ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, http://www.mapeg.gov.tr/maden_istatistik.aspx, (Erişim Tarihi: 14.01.2019).

Grafik 2. Madencilik Sektöründe Faaliyet Gösteren İşyeri Ve İşçi Sayısı

Madencilik sektörü ekonomilerin en önemli sektörlerinden birisidir. Bu da madencilik sektöründe önemli sayıda bireyin de çalıştığı anlamına gelmektedir. Grafik 2'de 2010-2018 yılları arasında Türkiye'de madencilik sektöründe çalışan kişi sayısını göstermektedir. Tablo 2'ye göre 2010 yılında madencilik sektöründe çalışan toplam kişi sayısı 108 630 iken 2018 yılında 131 855 kişi olmuştur. Sektörde önemli bir istihdam artışı gerçekleştirilmiştir. 8 yıllık süreçte %21 oranında bir artış gerçekleşmiştir.

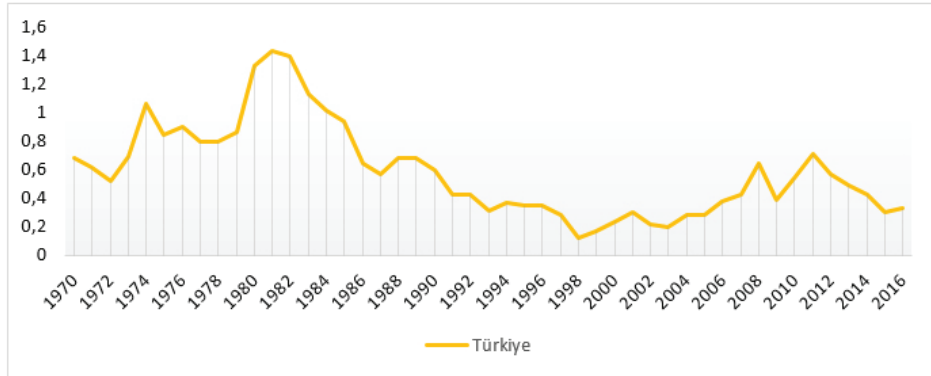
Sektörün istihdam yapısının özel sektör ve kamu açısından incelendiğinde özel sektörün açık ara bir üstünlüğü görülecektir. 2010 yılında madencilik sektöründe 17 163 kamu çalışanı varken bu rakam 2018 yılına gelindiğinde 11 992'ye gerilemiştir. Bu durumu kamunun sektördeki ağırlığının azaldığı şeklinde yorumlamak mümkündür. Özel sektör çalışanlarının sayısı ise 2010 yılında 91 467 iken 2018 yılına gelindiğinde 119 863'e yükselmiştir. 2010-2018 yılları arasında özel sektörde çalışan sayısı %31'lik bir artış göstermiştir. 2010 yılında toplam çalışanların yaklaşık %16'sı kamuda çalışırken %84'ü özel sektörde çalışmaktadır. 2018 yılına gelindiğinde ise özel sektörün üstünlüğü devam ederek %91 seviyesine çıkmıştır. Bu süreçte hem sayısal olarak hem de nispi olarak özel sektördeki çalışan sayısı artış göstermiştir.

Kaynak: Maden Ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, : http://www.mapeg.gov.tr/maden_istatistik.aspx, (Erişim Tarihi: 14.01.2019).

Grafik 3. Türkiye’de Madencilik Sektöründe Faaliyet Gösteren İşyeri Sayısı

Grafik 3’te 2010-2018 yılları arasında madencilik sektöründe faaliyet gösteren işyeri sayıları kamu ve özel olmak üzere gösterilmiştir. Süreç boyunca bakıldığında özel sektörün ağırlığı oldukça net bir şekilde görülmektedir. Kamuya ait işletme sayısı dönem başında 98 iken dönem sonuna gelindiğinde yalnızca 57’ye gerilemiştir. Bu süreç boyunca özel sektöre ait iş yeri sayısı hem sayısal hem de nispi olarak artış göstermiştir. Süreç boyunca toplam işletme sayısı bazı küçük dalgalanmalar göstermekle beraber dönem sonunda dönem başına göre artış gerçekleşmiştir. 2018 yılı itibariyle madencilik sektöründe özel sektör kamu sektörüne göre çok daha önde yer almaktadır.

Kaynak: Worldbank enerji ve madencilik İstatistikleri, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.ADJ.DMIN.CD?view=chart>, (Erişim Tarihi: 10.06.2018).

Grafik 4. Maden Rantının GSYH'ye Oranı (%)

Grafik 4'te Türkiye'nin maden rantının GSYH'ye oranının seyri gösterilmektedir. Özellikle siyasi istikrarsızlıkların hakim olduğu dönemlerde bu oran ya sabit kalmış ya da azalma eğilimine girmiştir. 45. Hükümetin kuruluşuyla ve yükseliş döneminde ve bu oran azalış eğilimine girmiştir. 4. Hükümetin özellikle ihracata yönelik tüketim mallarının üretimine yönelik politikalar benimsemesi üretim odağını bu yöne kaydırmıştır. Bu hükümetin arkasından gelen koalisyonlar ve azınlık hükümetleri, siyasi darbeler gibi sebepler yüzünden genel ekonomi sıkıntıya girmiştir. Rant oranı da bu olumsuzluklara paralel olarak düşüş göstermiştir. 59. Hükümetin kurulması ve yükselişinin ardından ekonomik canlanma ile birlikte maden rantı oranı da yükselmiştir. Özellikle 2008 küresel krizi ve 2013 yılında meydana gelen siyasi çalkantılar genel ekonomiyi olumsuz etkilediği gibi bu oranın da düşmesine sebebiyet vermiştir.

Madencilik sektöründe devlet müdahalesine ihtiyaç duyulduğu genel kabul görmüş bir gerçekliktir. Her ne kadar sektörün piyasa mekanizması içerisinde kendi dengesini bulabileceği iddia edilmiş ise de sektör, maden yatakları aranması, arama ve üretim teknolojilerinin ilerletilmesi gibi yüksek maliyetli işlemlerle karşı karşıyadır. Bu da bu piyasanın devlet müdahalesi olmaması halinde başarısızlığa uğrayabileceğini göstermektedir (Sarma ve Naresh, 2001:2). Bu noktada piyasa başarısızlığının önüne geçilebilmesi açısından devlet müdahalesi kaçınılmaz hale gelmektedir.

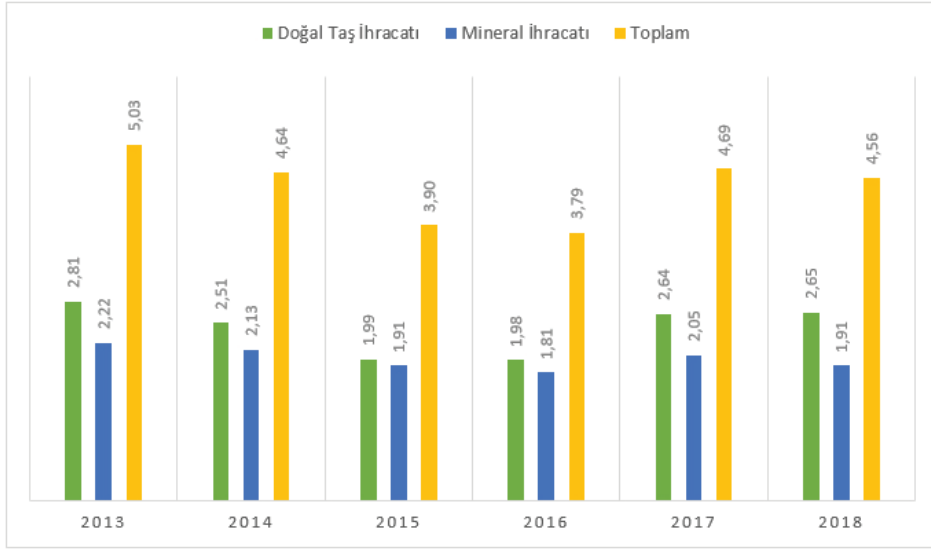
Tablo 2. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Mineral Ve Doğal Taş İhracatı

Doğal Taş İhracatı			
	Toplam Miktar (Kg)	Toplam Değer (\$)	En Çok İhracat Yapılan Ülke (\$)
2013	8.436.688.481	2.222.387.476	Çin Halk Cum.- 981.529.949
2014	7.371.037.732	2.128.227.972	Çin Halk Cum.-828.718.455
2015	6.515.838.647	1.906.251.455	Çin Halk Cum.-727.368.259
2016	6.516.856.033	1.805.525.186	Çin Halk Cum.-729.560.283
2017	7.936.480.822	2.048.092.464	Çin Halk Cum.-945.747.288
2018	7.461.584.888	1.908.292.267	Çin Halk Cum.-773.832.499
Mineral İhracatı			
	Toplam Miktar (Kg)	Toplam Değer (\$)	En Çok İhracat Yapılan Ülke
2013	13.877.536.860	2.812.499.248	Çin Halk Cum.- 1.484.505.480
2014	13.837.297.979	2.513.334.820	Çin Halk Cum.-979.152.607
2015	13.621.786.026	1.989.006.861	Çin Halk Cum.-671.598.609
2016	13.910.678.259	1.981.798.377	Çin Halk Cum.-653.178.548
2017	16.759.303.826	2.640.147.864	Çin Halk Cum.-755.392.410
2018	18.867.080.400	2.653.494.196	Çin Halk Cum.-732.262.963

Kaynak: İstanbul Maden İhracatçıları Birliği Verilerinden Derlenmiştir. <http://www.imib.org.tr/tr/istatistikler-2-2/>, (Erişim Tarihi: 10.1.2019).

Tablo 2’de 2013-2018 yılları arasında Türkiye’nin maden ihracatı bilgileri verilmiştir. Bu süreçte doğal taş ihracatı miktar olarak ve değer olarak gerileme göstermekle birlikte sürecin sonunda %15’lik bir değer kaybına uğramıştır. 2013 yılında doğal taşların 1 kg’si 26 sentten ihraç edilirken 2018 yılında 25 sente gerilemiştir. Hem miktar olarak hem de kg başına ihracat gerileme göstermiştir. Mineraller açısından bakıldığında ise, mineral ihracatının miktarında yaklaşık 5 milyon tonluk bir artış gerçekleşmiştir fakat bu artışa rağmen hasılat azalış göstermiştir. 2013 yılında 20 sent olan kg başı gelir 2018 yılında 14 sente gerilemiştir. Bu da yaklaşık %30’luk bir düşüşe tekabül etmektedir.

Süreç başından sonuna kadar hem doğal taş hem de mineral ihracatımızın en büyük alıcısı Çin Halk Cumhuriyeti olmuştur. Çin Halk Cumhuriyeti en büyük alıcı konumunda olmasına rağmen yıllar itibariyle alımları azalma eğilimindedir. Ülkemizden özellikle mineral alımı 2013 yılına kıyasla yarıya düşmüş vaziyettedir.

Kaynak: İstanbul maden ihracatçıları birliği verilerinden derlenmiştir. <http://www.imib.org.tr/tr/istatistikler-2-2/>, (Erişim Tarihi: 10.1.2019).

Grafik 5. Türkiye’nin Yıllar İtibariyle Maden İhracatı

Grafik 5’te yıllar itibariyle maden ihracatının seyri gösterilmiştir. Tüm yıllarda doğal taş ihracatının ülkeye maddi getirisi mineral ihracatından daha fazla olmuştur.

Devletler varlık amaçları olan vatandaşlarının refahını yükseltmek adına her türlü yasal ve refah artırıcı ekonomik faaliyeti destekleme arzusundadır. Türkiye’de de bu teşvik mekanizması işletilmeye çeşitli yollarla çalışılmaktadır.

Tablo 3. Türkiye’de Madencilik Yatırımlarına Sağlanan Devlet Destekleri

DESTEK UNSURLARI	AÇIKLAMA	Madencilik yatırımlarında 5.Bölge desteklerinden yararlanabilecek toplam 66 il*	Madencilik yatırımlarında 6.Bölge desteklerinden yararlanabilecek toplam 15 il**
KDV İstisnası	Yurt içi ve yurt dışı makine teçhizat alımlarında	Var	Var
Gümrük Vergisi Muafiyeti	Yurt dışı makine teçhizat alımlarında	Var	Var
Vergi Muafiyeti (%)	Yatırıma katkı oranı (%)	40	50
	Kurumlar vergisi veya gelir vergisi indirim oranı (%)	80	90
Sigorta Primi İşveren Muafiyeti	Toplam yararlanma Süresi	7 yıl	10 yıl
	Prim Muafiyet tutarı % (Gerçekleşen yatırım)	35	Öngörülen oran
Yatırım Yeri Tahsisi	Hazine arsaları, Boş devlet binaları yatırım yeri olarak istenebilir.	Var	Var
Faiz Desteği	İç Kredi	5 puan	7 puan
	Döviz kredisi	2 puan	2 puan
5 Yıllık emlak vergisi muafiyeti	İşletme döneminden itibaren	Var	Var
Belediye imar bina inşaat harçları muafiyeti	Tesislerin belediye imar bina inşaat harç muafiyetleri	Var	Var
Damga vergisi muafiyeti	Yükleniciler ve tedarikçilerle yapılan sözleşmeler üzerindeki hesaplanan damga vergileri	Var	Var

Kaynak: 3213 Sayılı Maden Kanunu; Denge Müşavirlik.

*(Adana, Adıyaman, Afyonkarahisar, Aksaray, Amasya, Ankara, Antalya, Artvin, Aydın, Balıkesir, Bartın, Bayburt, Bilecik, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Düzce, Edirne, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, Hatay, Isparta, İstanbul, İzmir, K.maraş, Karabük, Karaman, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kırklareli, Kırşehir, Kilis, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mersin, Muğla, Nevşehir, Niğde, Ordu, Osmaniye, Rize, Sakarya, Samsun, Sinop, Sivas, Tekirdağ, Tokat, Trabzon, Tunceli, Uşak, Yalova, Yozgat, Zonguldak)

** Ağrı Ardahan Batman Bingöl Bitlis Diyarbakır Hakkari Iğdır Kars Mardin Muş Siirt Şanlıurfa Şırnak Van

Tablo 3'e bakıldığında devletin madencilik faaliyetlerini destekleme adına çok önemli adımlar atmış olduğunu görebilmekteyiz. Devlet sermaye edinimi noktasında faiz desteği sunmakta, işlem maliyetlerini azaltma adına harç ve vergilerden muafiyet sağlamakta, yatırımın gerçekleştirilebilmesi adına yatırım yeri tahsisinde yardımcı olmakta ve sigorta prim desteği sağlamaktadır. Genel itibariyle bakıldığında devlet kurulum aşamasında çok ciddi düzeyde kolaylıklar sağlamaktadır. Bunun reel etkisini de görmek mümkün olmaktadır. Enerji ve madencilik sektörlerinde 2017 Ocak-Haziran döneminde düzenlenen teşvik belgesi sayısı, 2016 yılı Ocak-Haziran dönemine kıyasla yüzde 25 artarak bin 464'e ulaşmıştır (Dünya Gazetesi, 2017).

3. Madencilik ve Vergi İlişkisi

Madencilik sektörü bir ekonominin hem büyümesinde hem de kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Büyüme ve kalkınma sürecindeki ülkeler sanayisini geliştirmek, sanayisine hammadde sağlamak ve enerji ihtiyacını karşılayabilmek adına madencilik sektörüne bel bağlamaktadır. Yeterli kaynaklara sahip olan ülkeler kendi öz kaynaklarıyla bu ihtiyaçlarını giderebilirken, kaynağa sahip olmayan ülkeler ithalat yoluyla bu ihtiyaçlarını gidermek durumunda kalmaktadırlar (Çondur ve Evlimoğlu, 2007:26; Çetin,2003:244).

Madencilik, bir yatağın keşfedilmesi, yatağın resmi olarak ruhsatlandırılması, gerekli işletme izinlerinin alınması, yatağın içerdiği cevher miktarının tespit edilmesi, cevherin üretilmesi için yatak içerisinde gereken faaliyetlerin yürütülmesi, çıkarılan cevherlerin işlenmesi ve zenginleştirilmesi, cevherlerin satışı ya da diğer yollarla elden çıkarılması için gereken işlemlerin bütününe verilen isimdir.

Maden Kanunu 1. Maddeye göre bu kanunun amacı, "madenlerin aranması, işletilmesi, üzerinde hak sahibi olunması ve terk edilmesi ile ilgili esas ve usulleri düzenler." Madencilik, maden yasası çerçevesinde maden alanında gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin tamamını kapsamaktadır.

Maden Kanunu 2. Maddede maden terimi "Yer kabuğunda ve su kaynaklarında tabii olarak bulunan, ekonomik ve ticarî değeri olan petrol, doğal gaz, jeotermal ve su kaynakları dışında kalan her türlü madde bu kanuna göre madendir" biçiminde açıklanmıştır. Geniş anlamıyla kanun, maden tanımından doğal gaz, petrol, su kaynakları ve jeotermal kaynaklarını kapsam dışında tutmuştur.

Gelir Vergisi Kanunu'nun, "Ticari Kazancın Tarifi" başlıklı 37. Maddesinde "Maden, tas ve kireç ocakları, kum ve çakıl istihsal yerleri ile tuğla ve kiremit harmanlarının işletilmesinden" elde edilmiş olan kazançların ticari kazanç kapsamında değerlendirileceği hükmü yer almaktadır. Maddeden çıkan anlama göre madencilik faaliyetinden elde edilecek olan kazancın, ticari kazanç hükümlerine göre vergilendirilmesi gerekmektedir. Bu noktada yasa yapıcı, özelliği sebebiyle sermayenin ağırlıkta olduğu bazı faaliyetleri de ticari kazanç kapsamında değerlendireceğini beyan etmiştir (Şenyüz, 2006:15). Madencilik faaliyetlerinin, Kurumlar Vergisi Kanunu birinci maddesinde sayılmış olan kurumlardan birisi tarafından yürütülmesi durumunda, kazanç KVK kapsamında vergilendirilecektir. Ayrıca Gelir Vergisi kapsamında da madencilığe yönelik olarak düzenlemeler bulunmaktadır. Gelir Vergisi Kanunu Madde 70 – Aşağıda yazılı mal ve hakların sahipleri, mutasarrıfları, zilyedleri, irtifak ve intifa hakkı sahipleri veya kiracıları tarafından kiraya verilmesinden elde edilen iratlar gayrimenkul sermaye iradidir: 1. Arazi, bina (Döşeli olarak kiraya verilenlerde döşeme için alınan kira bedelleri dahildir.), maden suları, menba suları,

madenler, taş ocakları, kum ve çakıl istihsal yerleri, tuğla ve kiremit harmanları, tuzlalar ve bunların mütemmim cüzileri ve teferruatı;... Madencilik sektörünün vergilendirilmesine ilişkin kanun maddeleri bu şekilde zikredilmektedir. Kanun maddeleri ile madencilik sektörünün vergilendirilmesine ilişkin düzenlemelerin yanında çeşitli teşvik yasaları da çıkarılmakta ve bu yasalar da madencilik sektörünün vergilendirilmesi noktasında belirleyici olmaktadır.

Türkiye'deki tüm madenlerin mülkiyeti devlete aittir. Tüzel ya da gerçek şahısların madenler üzerinde kullanmış oldukları haklar ruhsat ve izinlerle sınırlı olan haklardır. Madencilik Kanunu madencilik faaliyetlerinin yürütülmesi noktasında gerekli çerçeveyi çizerek bu faaliyetlerin düzen içerisinde işleme sine olanak vermektedir.

4. Dünya'da madencilik ve vergilendirilmesi

Her toplum ekonomik ve sosyal olarak daha ileri gitmek ve vatandaşlarının hayat standartlarını yükseltme amacını taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda da faaliyetlerini sürdürmektedirler. Ülkelerin yapılarının farklı olması sebebiyle toplumsal ihtiyaçları da farklılaşmıştır. Bir toplumun ihtiyaç olarak gördüğü bir hizmet bir diğer toplumda gereksiz bir uygulama olarak görülebilmektedir. Bu sebepten ki devletler hukuk kurallarını, kurum ve kuruluşlarını hem uluslararası sistemlere entegre hem de kendi toplumsal ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir yapıda inşa etme uğraşını vermektedirler.

Madenlerin devlet müdahalesi olmaksızın ekonomik büyüme içerisinde önemli bir yer kaplayacağı birçok ekonomist tarafından kabul edilmektedir. Müdahale olmaksızın böyle bir etki ortaya çıkabilir fakat planlı bir yaklaşımın olmaması durumunda da "Hollanda Hastalığı" gibi ekonomik sorunlara da meydan verilebileceği unutulmamalıdır. (Sarma ve Naresh, 2001:2-3). Hollanda Hastalığının ekonomik literatüre girişi 1960'lı yıllarda Hollanda'nın Kuzey Buz Denizi'nde büyük miktarda doğal gaz keşfeti ile olmuştur. Doğal gaz keşfiyle birlikte ihracat gerçekleşmiş ve ülkeye giren yüksek miktardaki döviz Hollanda yerli parasının değerlenmesine ve dolayısıyla da diğer sektörlerin rekabet gücünü düşürmüştür. Diğer sektörlerin üretim güçleri ithalat yüzünden zarar görmüş; ayrıca ülke içi sermaye bu yeni alana kayarak diğer sektörlerdeki ağırlığını azaltmıştır. Hollanda sanayisi bu süreçten büyük zarar görmüştür (Arı ve Özcan, 2012:156). Bu gibi ekonomik sorunlara sebebiyet vermemek adına ekonominin sektörel dengeleri de göz önüne alınarak bir madencilik politikasının benimsenmesi gerekmektedir.

Tablo 4. Yıllar İtibariyle Maden Tüketimi (Milyon Dolar)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Arjantin	1.676,6	2.337,4	2.294,5	1.590,9	1.493,7	1.316,8	1.474,3
Avustralya	25.248	36.283,4	33.306,2	34.773,5	30.781,7	18.476,4	19.944
Brezilya	18.555,9	24.581,1	18.417,6	17.912,4	17.493	9.999,5	10.413,2
Kanada	8.084,9	10.851,9	9.500	8.195,7	8.783,9	6.696	7.005,7
Şili	20.270,7	23.324,7	22.027,7	20.777,3	18.954,8	14.919,7	12.527,7
Çin	103.808	160.001,4	123.408,5	138.508,6	98.064,9	28.835,2	31.735,9
Dem. Kongo	1.235,3	2.489,3	3.057,2	4.496,9	4.763,5	3.868,6	3.401,2
Almanya	4,1	7,4	6,4	7,0	4,2	1,1	1,4
Birleşik Krallık	4,1	6	3,2	1	0,2	0,2	0,3
Gana	1.505,7	2.175,6	2.348,6	1933,7	1.982,9	1.840,5	2.128,6
Endonezya	9.638,7	12.605,7	9.176,7	9392,6	3.697,9	3.753,2	3.773,1
Hindistan	16.073,7	13.716,3	6.671,6	8343,2	4.635,9	3.571,3	3.959,4
Meksika	3.901,7	7.598,4	7.898,1	6972,5	5.567,6	5.229,6	5.807,5
Moğolistan	562,3	734,7	702,4	818,9	956,9	928,6	1.020,4
Filipinler	3.520,6	6.082,8	3.963,7	2923	5.510,2	3.391,7	2.247,4
Rusya	9.332,9	12.117,8	11.360,6	9.591,6	8.198,8	6.670,7	6.601,2
Senegal	103	156	310,7	1.97,9	167,9	159,3	178,6
Ukrayna	1.914,9	2.197,5	1.562	1.714,4	1.075,6	33,9	34,5
ABD	11.126,4	14.922,8	15.095,5	12.983,3	10.746,9	9.522,5	9.601,7
Güney Afrika	9.038,2	10.721,3	9.252,9	9.503,4	7.484,9	4.120	4.029
İsrail	83,1	151,1	231,4	165,1	84,4	117	109,9
Japonya	169,8	245,4	223,5	181,6	149,9	149,8	164,8
Lüksemburg	9,7	23,1	15,5	10,7	6,0	7,7	7,3

Kaynak: Worldbank Enerji ve Madencilik İstatistikleri, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.ADJ.DMIN.CD?view=chart>, (Erişim Tarihi: 10.06.2018).

Mineral tükenmesi, maden kaynakları stokunun tahmini değerinden azalan miktardır. Bu tahminde kalay, altın, kurşun, çinko, demir, bakır, nikel, gümüş, boksit ve fosfat yer almaktadır.

Yıllar itibariyle ülkelerin ihtiyaç duydukları maden miktarı ülkenin gelişmişlik seviyesiyle yakından ilişkilidir. Sanayileşmeyi sağlayabilmiş ülkeler açısından maden tüketiminin artması beklenen sonuçtur. Bu açıdan madencilik sektörünün geliştirilmesi sanayinin de gelişmesi anlamına gelecektir. Nitekim sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu hammadde ve enerjinin bir kısmı madencilik sektörü sayesinde sağlanabilmektedir.

Tablo 4'te seçilmiş bazı ülkelerin maden tüketimleri verilmiştir. Özellikle Amerika ve Çin'in yıllar

itibariyle verileri madencilik sektörünün ekonomik ilerlemede payını ortaya koymaktadır. Çin'in tüketim değerleri her geçen yıl artış göstermektedir bu durum da Çin'de sanayi sektörünün ilerlediğinin en bariz göstergelerindendir.

Tablo 5. Ülkelerin Maden Rantının GSYH'ye Oranı

Ülke Adı	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Arjantin	0,439	0,612	0,639	0,617	0,431	0,414832	0,300
Avustralya	4,171	6,721	7,218	5,649	6,643	5,808313	3,832
Kanada	0,481	0,803	0,940	0,784	0,743	0,725100	0,543
Şili	14,096	17,507	18,06	15,91	14,61	14,16650	11,57
Çin	1,150	2,429	2,867	1,952	1,902	1,198208	0,51
Kongo Dem. Cum.	8,366	14,752	17,475	18,132	21,417	20,322005	14,433
Almanya	0,0004	0,0011	0,0015	0,001	0,001	0,000617	0,0001
Birleşik Krallık	0,0001	0,0002	0,0003	0,0001	0,00007	0,000022	0,00006
Endonezya	1,874	2,0233	2,049	1,530	1,521	0,763972	0,525
Hindistan	1,127	1,7072	1,475	0,895	1,029	0,562508	0,287
Kazakistan	2,994	4,4768	4,331	3,557	2,918	2,619766	2,212
Meksika	0,396	0,6907	1,075	1,064	0,905	0,723716	0,625
Peru	6,962	9,5492	11,042	9,044	7,318	6,226559	5,433
Filipinler	1,357	2,1843	3,138	1,897	1,464	2,303879	1,246
Rusya	1,031	1,5820	1,528	1,215	1,066	0,93	0,899
Senegal	1,363	1,5742	2,382	3,283	2,044	1,587	1,844
Türkiye	0,138	0,2474	0,344	0,357	0,346	0,272	0,230
Tanzanya	2,674	3,5325	4,791	4,315	3,186	2,393	2,225
Ukrayna	2,652	5,2250	5,253	3,453	3,614	3,075	1,460
ABD	0,078	0,1291	0,170	0,151	0,127	0,093	0,068
Özbekistan	6,614	7,9452	9,304	8,891	6,829	5,553	4,642
Güney Afrika	2,738	3,7294	4,079	3,725	3,924	3,255	2,191
Brezilya	1,458	2,5511	2,681	2,201	2,2	1,684	1,339
Gana	5,104	6,4540	7,761	8,417	6,062	6,536	5,544

Kaynak: Worldbank Enerji ve Madencilik İstatistikleri, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.ADJ.DMIN.CD?view=chart>, (Erişim Tarihi: 10.06.2018).

Maden rantı, bir maden stokunun dünya fiyatlarındaki üretim değeri ile toplam üretim maliyetleri arasındaki farktır. Hesaplamaya dâhil olan mineraller kalya, altın, kurşun, çinko, demir, bakır, nikel, gümüş, boksit ve fosfattır. Tablo 5'te çeşitli ülkelerin maden rantları rakamları GSYH'nin yüzdesi şeklinde verilmiştir. Bu tablodan hareketle ülkelerin GSYH'leri içerisinde madencilik faaliyetlerinin önemi görülebilmektedir. Sanayileşme sürecini erken tamamlayabilen ülkeler üretim modellerini hammadde çıkarımından mamul mal üretimine ve finansallaşmaya doğru kaydırmışlardır. 2015 yılı itibariyle Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin maden rantının GSYH'si içerisindeki payı %14,433 ile seçilen ülkeler içerisinde en yüksek

Türkiye Ve Dünyada Yer Altında Vergileme

değere sahiptir. Yine aynı dönem itibarıyla bakıldığında %0,00006 ile en düşük pay Birleşik Krallığa aittir. Birleşik Krallık'ın genel ekonomik yapısında bakıldığında finans ağırlıklı bir ekonomisinin olması bu durumun sebebini ortaya koymaktadır. Yine aynı şekilde ABD'ye bakıldığında maden rantının payının düşük olduğu görülebilecektir.

Tablo 6. Çeşitli Ülkelerin Madenlere Yönelik Vergisel İstatistikleri

Ülkeler	Kurumlar Vergisi Oranı	Madencilik Sektöründeki Kurumlar Vergisi	Vergiye Koyan Mercii	Maden Vergisinin İsmi
Arjantin	%35	%35	Federal Yönetim	Kent Madencilik İmtiyazları
Avustralya	%30	%30	Federal Yönetim	Devlet İmtiyazları
Brezilya	%34	%34	Federal Yönetim	CFEM
Kanada	%26,5	%10-%12	Federal ve Bölgesel Yönetimler	Belediye İmtiyazları
Şili	%24	%24	Federal Yönetim	Madencilik Faaliyetlerine Özel Vergi
Çin Halk Cumhuriyeti	%25	%15	Federal Yönetim	1. Kaynak Vergisi 2. Maden Ocağı Kaynağı Bedeli 3. Arama ve Sömürü Hakkının Telif Hakkı Ücreti
Dem.Kongo C.	%35	%30	Eyaletler	Madencilik İmtiyazı
Almanya	% 29,72	% 29,72	Federal ve Belediye Yönetimleri	Förderabgabe
Gana	% 25	% 25	Merkezi Hükümet	Madencilik İmtiyazı
Hindistan	%30	%30	Federal Yönetim	İmtiyaz
Endonezya	%25	%25	Merkezi Hükümet	İmtiyaz
Kazakistan	%20	%20	Federal Yönetim	Maden Çıkarma Vergisi
Meksika	%30	%30	Federal Yönetim	Muhtelif
Moğolistan	%25	%25	Federal Yönetim	İmtiyaz Vergisi
Peru	%28	%28	Federal Yönetim	Muhtelif
Filipinler	%30	%30	Federal ve Belediye Yönetimleri	Muhtelif
Rusya	%20	%15,5*	Federal ve Bölgesel Yönetimler	Madeni Kaynakları Çıkarma Vergisi (MRET)
Senegal	%30	%30	Merkezi Yönetim	Uygulanmamaktadır.
Güney Afrika	%28	%45-%66,3	Federal Yönetim	Maden ve Petrol Kaynakları İmtiyazı
Tanzanya	%30	%30	Federal Yönetim	Maden İmtiyazları
Ukrayna	%18	%18	Federal Yönetim	Toprakaltı Kullanımında Rant Ödemesi
Birleşik Krallık	%19	%19	Federal Yönetim	Uygulanmamaktadır.
ABD	%35-%47	%35-%47	Federal Yönetim ve Eyaletler	Muhtelif

Kaynak: Pricewaterhousecoopers Mining (PWC), <https://www.pwc.com/gx/en/industries/energy-utilities-resources/publications/compare-mining-taxes-data-tool.html>, (Erişim Tarihi: 05.07.2018).

*Bu uygulama genel olmayıp istisnai bir şekilde uygulanabilmektedir.

• Arjantin: Arjantin'de kurumlar vergisi oranı %35'tir ve tüm şirketler için bu oran uygulanmaktadır. Kent Madencilik İmtiyazı ile Arjantin kentlerinde, kentin yetki alanı içinde madencilik yapan şirketlere kent yönetimine maden işletmesi tarafından ödenmesi gereken maden telifleri belirleme izni verilmektedir.

• Avustralya: Avustralya'da cari dönemde kurumlar vergisi oranı %30 olmakla beraber 2027 yılına kadar kademeli olarak %25'e düşürülmesi öngörülmektedir. Fakat şu an için parlamentoya sunulmuş herhangi bir yasa teklifi bulunmamaktadır. Maden ocağı, bazı mineraller o ülkede maden çıkartılıyorsa ilgili Avustralya Eyaleti veya Bölge hükümetine ödenecektir. Devlet İmtiyazı gereğince ödenmesi gereken yükümlülükler Avustralya hükümeti ya da bölge yönetimine ödenecektir.

• Brezilya: Brezilya'da kurumlar vergisi oranı %15'tir fakat karın aylık 6035 doları aşan kısmına yönelik olarak ek %10 vergi uygulanmaktadır. Bütün bunlara ek olarak da net gelir üzerinden %9'luk bir sosyal katkı payı alınmaktadır. Tüm bu yükümlülüklerin kaynağı aynı olmasından hareketle Brezilya'da kurumlar vergisi oranı %34 olarak hesaplanmaktadır. CFEM- Maden Kaynaklarının Keşfi için Mali Tazminat (Maden Telifleri). CFEM, eyaletlere ve belediyelere gelir dağıtımını yapan bir federal imtiyazdır.

• Kanada: Kanada'da kurumlar vergisi oranı %15-%31 arasında değişiklik göstermekle beraber ortalama olarak %26,5 olarak uygulanmaktadır. Ana Madencilik sahalarında kurumlar vergisi oranları %10-%12 arasında değişmektedir. Belediye İmtiyazları-Madencilik imtiyazı, o madende belirli madenlerin çıkarılması durumunda ilgili Kanadalı eyalet veya bölge hükümetine ödenecektir.

• Şili: Şili'de kurumlar vergisi oranı % 24 olarak uygulanmaktadır. Şili Kurumlar vergisi oranı 2017 yılı itibariyle %25,5 ve 2018 yılından itibaren %27 olarak uygulanacaktır. Madencilik Faaliyetlerine Özel Vergi- Bu vergi tüm madenler için geçerlidir. Petrol, gaz ve lityum gibi imtiyazın dışında kalan maddeler hariç tutulmuştur.

• Çin Halk Cumhuriyeti: Çin Halk Cumhuriyeti'nde uygulanan kurumlar vergisi oranı % 25'tir ve madencilik şirketlerinin gereken şartları sağlaması durumunda bu şirketlere kurumlar vergisi oranı %15 olarak uygulanmaktadır.

• Demokratik Kongo Cumhuriyeti: Demokratik Kongre Cumhuriyeti'nde kurumlar vergisi oranı normal şartlarda %35 olarak uygulanmaktadır fakat madencilik alanında faaliyet gösteren firmalara yönelik olarak bu oran % 30 olarak uygulanmaktadır. Madencilik İmtiyazı- Etkin kullanımın başlangıcından itibaren, işletme ruhsatı sahibi tüm pazarlanabilir ürünlerdeki madencilik imtiyazının yükümlülüklerini taşımaktadır.

• Almanya: Almanya'da ticari karlar iki verginin konusunu oluşturmaktadır; kurumlar vergisi ve ticaret vergisi. Kurumlar vergisi temelde düz oranlı bir tarifededir ve % 15 olarak uygulanmaktadır. Bu orana ek olarak %5,5'lik bir birlik vergisi eklenmektedir. Ticaret vergisi de eyaletlere göre değişmekle beraber minimum %7 olarak belirlenmiştir. En yüksek ticaret vergisi tarihsel olarak madencilik merkezi

olarak nitelenen Oberhausen kentinde uygulanmaktadır ve oranı %19,25'tir. Förderabgabe-Yükümlülükler, doğal kaynakların madenciliğinin yapılması adına her yıl ödenir.

- Gana: Gana'da kurumlar vergisi %25 olarak uygulanmaktadır.
- Hindistan: Hindistan'da kurumlar vergisi %30 olarak uygulanmaktadır. Yerli firmalardan gelirleri 154.550 Dolar (10 Milyon Rupı) ile 1.545.500 Dolar (100 Milyon Rupı) arasında olanlara ek %7 vergi uygulanmaktadır. Gelirleri 1.545.500 Doları aşan firmalara ise %12'lik bir ek vergi uygulanmaktadır. Yabancı firmalara uygulanan oran ise %40'tır. Geliri 1.545.500 Doları aşan yabancı firmalara uygulanan oran %43,26'ya yükselmektedir. 1 Mart 2016 sonrasında kurulan şirketler eğer imalat ve üretim sektöründe faaliyet gösteriyor ise bu oran %25 olarak uygulanmaktadır. İmtiyaz-Federal Hükümet imtiyaz yükümlülüklerini belirler. Bununla birlikte, madencilik lisansı bir Birlik Bölgesinin yargı yetkisi altında olduğu durumlar haricinde, lisans sahibi Eyalet Hükümeti'ne ödenecektir.

• Endonezya: Endonezya'da kurumlar vergisi oranı %25 olarak uygulanmaktadır. İş sözleşmelerine göre bu oran %30, %35, %45' yükselebilmektedir.

• Kazakistan: Kazakistan'da kurumlar vergisi oranı %20 olarak uygulanmaktadır ve madencilik şirketlerine yönelik olarak herhangi bir indirim bulunmamaktadır. Maden Çıkarma Vergisi, yeraltından çıkarılan doğal kaynaklar nedeniyle ödenmektedir.

- Meksika: Meksika'da kurumlar vergisi oranı %30 olarak uygulanmaktadır.

Madencilığe yönelik olarak Özel Madencilik Vergisi, Olağanüstü Madencilik İmtiyazı olmak üzere 2 tür vergi mevcuttur.

• Moğolistan: Yıllık geliri 1 225 125 Dolara kadar olan şirketlere uygulanan kurumlar vergisi oranı %10 iken bu miktarı aşan şirketlerin aştıkları kısma %25 olarak uygulanmaktadır.

İmtiyaz Vergisi- Bir maden ruhsatı sahibi merkezi ve yerel idarelere imtiyaz ücreti ödemek zorundadır. Madenden çıkan, satılan, kullanılan her şey bu imtiyaz sınırları içerisinde.

• Peru: Peru'da 2016 yılında uygulanan kurumlar vergisi %28 iken bu oran 2017-2018 yıllarında %27 ve 2019 yılında %26 olarak uygulanacaktır.

1. Madencilik İmtiyazları, metalik ve metalik olmayan madensel kaynakları içerir.
2. Özel Maden Vergisi sadece metalik kaynakları içerir.

3. Özel Madencilik Katkısı sadece metalik kaynakları içermektedir. ÖMK sadece yürürlükte olan Vergi İstikrar Anlaşması olan projelere sahip maden şirketlerine uygulanabilir. Bu şirketler, bu katkıyı ödemek amacıyla Peru Hükümeti'le gönüllü olarak anlaşmalar yapacaklardır.

• Filipinler: Filipinler'de kurumlar vergisi oranı % 30'dur fakat belediye ve şehir yönetimleri % 2 ve % 3 ek vergi koyma hakkına sahiptir. Bu sebeple kurumlar vergisi oranı %30 ile %33 arasında değişmektedir.

Tüketim Vergisi: %2, Maden Rezervleri İmtiyazı: ürünün piyasa değerinin en az %5'i, Yerel Topluluklara yapılan imtiyaz ödemeleri toplam satış hasılatının %1'inden az olamaz.

• Rusya: Rusya'da kurumlar vergisi oranı %20 olarak uygulanmaktadır. Toplanan bu % 20'lik kısmın %2'si federal bütçeye %18'i ise bölgenin bütçesine aktarılmaktadır. Moskova, St. Petersburg,

Samara Bölgesi ve bazı diğer bölgelerde belirli bazı vergi mükelleflerine yönelik olarak ise kurumlar vergisi oranı %15,5 olarak uygulanmaktadır.

Madeni Kaynakları Çıkarma Vergisi (MRET), Rusya'da iç işlerini kullanan şirketler ve girişimciler tarafından ödenmektedir.

- Senegal: Senegal'de kurumlar vergisi oranı %30 olarak uygulanmaktadır.
- Güney Afrika: Güney Afrika'da madencilik sektöründe faaliyet gösteren şirketlere uygulanan kurumlar vergisi oranı %28'dir. Buna ek olarak Güney Afrika'daki altın madenciliği de yapan şirketlere ekstra vergi uygulanmaktadır. Aşırı kar elde eden firmalara uygulanacak olan oran ise şu formül yardımıyla hesaplanmaktadır:

$$34-170/x,$$

x=şirketin vergilendirilebilir altın gelirinin toplam altın gelinine oranı

Altından elde edilen gelirin vergiye konu olan kısmı arttıkça ödenecek olan ek vergi de artmaktadır.

- Tanzanya: Tanzanya'da kurumlar vergisi oranı %30 olarak uygulanmaktadır.
- Ukrayna: Ukrayna'da kurumlar vergisi oranı % 18 olarak uygulanmaktadır.
- İngiltere: İngiltere'de kurumlar vergisi oranı 2017 yılı itibariyle %19'dur. 2020 yılında ise bu oran %17'ye düşürülecektir.
- ABD: ABD'de kurumlar vergisi oranı eyaletler arasında farklılık göstermektedir. Bu oran %35 ile %47 arasında değişiklik göstermektedir. Önümüzdeki dönemlerde bu oranın daha düşük bir seviyeye çekilmesi planlanmaktadır.

1) Federal bölgelerde yüzeyden çıkarılan kömüre %12,5, yer altından çıkarılan kömürlere %8 vergi uygulanmaktadır.

2) Nevada vergi sistemine göre madenden çıkarılan ürünlerin giderleri düşüldükten sonra vergi ödenir. Maksimum oran %5'tir.

3) Diğer eyaletlerde de muhtelif vergiler bulunmaktadır.

Tablo 7. Seçilmiş Ülkelerde Çeşitli Madenlerin Vergi Oranları

Ülke	Kömür	Bakır	Altın	Demir Cevheri
Arjantin	%3	% 3	% 3	%3
Avustralya	%2,75 - %15	%2,5 - %5	%0 - %5	% 2,7-% 7,5
Brezilya	%2	%2	% 1	% 2
Kanada	%1 - %17	%1-%17	% 1-%17	% 1-% 17
Şili	%5 - %14	%5-%14	% 5-%14	% 5-% 14
Dem. Kongo Cum.	%1	%2	% 2,5	% 0,5

Türkiye Ve Dünyada Yer Altında Vergileme

Almanya	%10	%10	% 10	% 10
Gana	%5	%5	% 5	% 5
Hindistan	%6 - %14	%4,62	% 3,3-%4	% 15
Endonezya	%2 - %7	%4	% 3,75	% 3
Kazakistan	%0	%5,7	% 5	% 2,8
Meksika	%7,5	%7,5	% 0,5-%7,5	% 7,5
Moğolistan	%2,5 - %5	%5	% 2,5-%5	% 5
Güney Afrika	%0,5 - %7	%0,5-%7	% 0,5-%5	% 0,5-%7
Tanzanya	%3	%4	% 4	% 4
Ukrayna	%0,75 - %1,5	%5	% 5	% 8
Rusya	Antrasit:0.71\$/ton Kok:0,86\$/ton Linyit:0.17\$/ton Diğerleri: 0.36\$/ton	%8	% 6	% 4,8
Peru	%1 - %12	1-Maden Kirası (1%-12%) 2- Özel Maden Vergisi (2%-8.40%) 3-Özel Madencilik Katkısı (4%-13.12%)	1-Maden Kirası (1%-12%) 2- Özel Maden Vergisi (2%-8.40%) 3-Özel Madencilik Katkısı (4%-13.12%)	1-Maden Kirası (1%-12%) 2- Özel Maden Vergisi (2%-8.40%) 3-Özel Madencilik Katkısı (4%-13.12%)
Çin	%2 - %10	1. 5-7 Yuan/ton 2. 2% 3.1100-1500 Yuan/Yıllık	1. 3-10 Yuan/ton 2. 4% 3.1100-1500 Yuan/Yıllık	1. 3-10 Yuan/ton 2. 2% 3.1100-1500 Yuan/Yıllık
ABD	%8 - %12,5	1. 0% 2. 2.00%-5.00% 3. 2.00%-5.00%	1. 0% 2. 2.00%-5.00% 3. 2.00%-5.00%	1. 0% 2. 2.00%-5.00% 3. 2.00%-5.00%
Filipinler	0,195\$/ton	1. %2 2. min. %5	1. %2 2. min.%5	1. % 2 2. min.% 5
Senegal	Uygulanmamaktadır	Uygulanmamaktadır	Uygulanmamaktadır	Uygulanmamaktadır
Birleşik Krallık	Uygulanmamaktadır	Uygulanmamaktadır	Uygulanmamaktadır	Uygulanmamaktadır

Kaynak: PricewaterhouseCoopers mining (PWC), <https://www.pwc.com/gx/en/industries/energy-utilities-resources/publications/compare-mining-taxes-data-tool.html>, (Erişim Tarihi: 05.07.2018).

Her ülkenin ihtiyaçları farklılık arz etmektedir. Bu durum da ülkelerin farklı sosyal ve ekonomik

kurumlara sahip olmasına sebep olmaktadır. Bu kurumlar da toplumsal ihtiyaçları şekillendiren bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 7'de görüleceği üzere aynı vergi konusu üzerinde pek çok farklı uygulama görülmektedir. Kimi ülkeler vergi dışı bırakırken kimileri de ciddi düzeyde vergi yükü yüklemektedir. Almanya tüm maden türlerinde %10 gibi standart bir oran belirlemiş iken Rusya bazı maden türlerinde maktu vergiler benimsemiştir. ABD birçok eyaletten oluştuğundan madenlere uygulanan vergi oranları eyaletten eyalete değişiklik göstermektedir. Bu durum da oranların dalgalanmasını beraberinde getirmektedir.

5. Sonuç

Ülkemizdeki madencilik sektörünün en önemli sorunu, tarihsel süreçte tutarlı ve belirli bir maden politikasının oluşturulamamasıdır. Bu duruma paralel olarak maden kanununda bir istikrarın yakalanamayarak sürekli olarak değişikliklere konu olması da beklenen bir uygulama olarak karşımıza çıkmıştır. Madencilğe yönelik olarak istikrarlı bir yasanın olmayışı da maden sektörüne yönelik bir vergi politikasının olmayışını beraberinde getirmiştir. Madencilik yasasının sürekli olarak değişime konu olmasının bir diğer olumsuz yanı da bu sektöre yönelik olarak etkin politikaların oluşturulamaması olmuştur.

Türkiye'nin sanayileşme yolunda attığı adımlarla beraber her geçen gün gelişen sanayi ile birlikte değişen ekonomik şartlar da düşünülerek madencilik sektörünün gelişimine ve modernizasyonuna yönelik bir yol haritasının oluşturulması elzemdir. Bu yol haritası çıkarılırken de mesleki kuruluşların görüşlerine yer verilmesi çok büyük önem arz etmektedir. Bu meslek kuruluşlarını ise; Jeofizik Mühendisleri Odası, Maden Mühendisleri Odası, Mermer İhracatçıları Birliği, Çimento Müstahsilleri Birliği, madencilik sektörüne yönelik kamu kurum ve kuruluş temsilcileri, sendikalar olarak sıralamak mümkündür. Sayılan aktörlerin katılımı ve görüşleri sonucunda şekillenecek öneri ve fikirler madencilik sektörünün gelişimi adına çok olumlu sonuçlar ortaya çıkarabilecektir. Bu şekilde geniş katımlı bir toplantının sonucunda ortaya çıkacak olan sonuçlar sektöre pek çok farklı açıdan bakmayı sağlayacağından önemli bir bilgi kaynağı olacaktır.

Madencilik sektörü ekonominin birçok alanına hammadde sağladığından bu sektörde meydana getirilecek bir maliyet düşüşü dalga dalga tüm ekonomiyi etkileyecek ve bu sayede de üretim maliyetleri düşeceğinden gerek enflasyonla mücadele alanında gerekse de ekonomik büyümenin sağlanması noktasında pozitif çıktılar ortaya çıkabilecektir. Politika yapıcıların salt vergi hasılatını artırıcı mantıkla hareket etmeyip bu durumu göz önünde bulundurmaları genel ekonomi açısından önem arz etmektedir.

Devletin öncelikli hedeflerinden bir tanesi de orta ve uzun vadede madencilik sektöründeki ağırlığını özel sektöre devretmeye çalışmak olmalıdır. Devletin genel olarak özel sektöre nazaran daha hantal bir yapıda olması madencilik sektörünün çağın gerektirdiği özelliklere ulaşması konusunda engel teşkil edebilecektir. Devletin de bu devir sürecini iyi yönetip hem çağın gereklerini sağlaması noktasında özel girişimcilere teşvikler sağlaması hem de özellikle çevresel faktörleri de göz önünde tutarak sektörü denetlemesi gerekmektedir. Denetimler sonucunda da olumsuz tutumlara müsamaha göstermeden gerekli yasal prosedürleri de işletmesi gerekmektedir.

Vergiler maliye politikasının en önemli araçlarından birisidir. Bir sektöre müdahale edilmesi

durumunda vergilerin kullanılması çok olağan bir durumdur. Sektörün teşvik edilmesi yahut sektör üretiminin kısılması gibi amaçlar uğruna vergi politikası kullanılabilir. Madencilik sektörünün de özellikle teşviki adına vergi politikaları aktif olarak kullanılması gerekmektedir. Sektör, yapı itibarıyla çok büyük riskler barındırdığından özellikle vergi politikalarıyla desteklenmesi çok büyük önem arz etmektedir. Vergi politikaları ile sektörün maliyetlerinin düşürülmesi, sektörün üretimi sonucunda ortaya çıkan gelirin toplum nezdinde adaletli dağılımı ve sektörün istikrarlı bir ilerleme sağlamasına katkıda bulunulabilir.

Kaynakça

Ari, A. ve Özcan, B. (2012). Hollanda Hastalığı: Gelişmekte Olan Ülkeler Üzerine Bir Uygulama, Sosyo-ekonomi Dergisi, 18(2).

Conrad, R. F., Shalizi, Z., ve Mundial, B. (1988). A framework for the analysis of mineral tax policy in sub-Saharan Africa (No. 90). International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, Erişim: <https://core.ac.uk/download/pdf/6243285.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.09.2018).

Çetin, T. (2014). Türkiye Mermer Potansiyeli, Üretimi Ve İhracatı, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(3), s.243-256.

Çundur, F., & Evlimoğlu, U. (2007). Türkiye’de Madencilik Sektörünün Girdi-Çıktı Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (17), s.26-41.

Denge Müşavirlik, Erişim: <https://dengemusavirlik.com/madencilik-yatirim-tesvikleri.htm>. (Erişim Tarihi: 12.05.2018)

Dünya Bankası Maden İstatistikleri, (2018) Erişim: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.A-DJ.DMIN.CD?view=chart>, (Erişim Tarihi: 10.06.2018).

Dünya Gazetesi, (11 Ağustos 2017), Erişim: <https://www.dunya.com/sectorler/enerji/enerji-ve-madencilikte-yatirim-tesvikleri-yuzde-25-artti-haberi-377255>, , (Erişim Tarihi: 14.06.2018).

İstanbul Maden İhracatçıları Birliği (2019), Maden İhracat İstatistikleri, Erişim: <http://www.imib.org.tr/istatistikler-2-2/>, (Erişim Tarihi: 10.1.2019).

Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü (2019), Erişim: http://www.mapeg.gov.tr/maden_istatistik.aspx, (Erişim Tarihi: 14.01.2019).

PricewaterhouseCoopers (PWC), (2018), Erişim: <https://www.pwc.com/gx/en/industries/energy-utilities-resources/publications/compare-mining-taxes-data-tool.html>, , (Erişim Tarihi: 05.07.2018).

Sarma, J. V. M., ve Naresh, G. (2001). Mineral taxation around the world: Trends and issues. United Nations Asia-Pacific Tax Bulletin, 1, 2-10, Erişim: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/unpan/unpan008622.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.06.2018).

Şenyüz, D. (2006). Türk Vergi Sistemi Dersleri,3.Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa.

Tamzok, N. (2005). Türkiye Madencilik Sektöründe Yapısal Dönüşüm ve Sonuçları. Türkiye 19. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Fuarı, s.9-12.

Trading Economics, (2018), Erişim: <https://tr.tradingeconomics.com/country-list/corporate-tax-rate>, , (Erişim Tarihi: 20.07.2018).

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu Erişim: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.193.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.08.2018).

Türkiye Ve Dünyada Yer Altında Vergileme

3213 Sayılı Maden Kanunu, Erişim: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3213.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.08.2018).